

Undervisning i moderna språk – för framtida arbetsliv!

Jacqueline Kellgren

Näringslivet, särskilt företag med kontakter i andra länder inom eller utom EU, har inte kunnat undgå att märka att moderna språk, främst franska och tyska, inte prioriteras av vare sig elever, skolor eller lokalpolitiker. Detta har inte heller kunnat undgå ett antal lärare som undervisar i moderna språk, liksom inte heller dem som följer skoldebatten.

Två problematiska situationer

En första problematisk situation uppmärksammas i en artikel i *Lingua* # 4-2019 under rubriken *Time to Act – the Importance of Learning German and French as a Foreign Language in Sweden*, där Birgit Harling och Birgitta Milbrink refererar till en debatt med bland annat Kent Fredholm från Språklärarnas riksförbund; han menar att arbetssituationen för språklärare blir osäker, eftersom moderna språk inte är ett obligatoriskt ämne i den svenska skolan. En del insatser har gjorts och lösningen har varit att lärarna, på grund av rädsla att förlora sina elever, "[...] måste göra sina lektioner så roliga som möjligt, ibland på bekostnad av det som borde göras men är jobbigt". Kent Fredholm säger också att vi språklärare måste visa att det, trots att språkinläring kan verka jobbig och trots läxor, är mödan värt att lära sig språk.

I samma artikel påpekar Jennie Sjöholm från Scania att språk inte bara är en dörröppnare i näringslivet utan att också kännedom om landets språk, kultur och sedvänjor är nödvändiga. Vidare framhåller Christina Rosén från Linnéuniversitetet dels att språkstudier på svenska universitet och högskolor endast får cirka fyra veckotimmars undervisning, vilket är den lägsta siffran i hela Europa, dels att språklärare inte heller får någon fortbildning i sina målspråkländer.

En andra problematisk situation uppstår när gymnasieskolor gör reklam för att de ligger i framkanten och att de skiljer sig från traditionella gymnasieskolor inom utbildningar som ekonomi, teknik och naturvetenskapliga ämnen. Elever får information om att skolans utbildningar är kopplade till företag med internationella relationer och ibland forskning, vilket låter lockande. Men samtidigt har samma gymnasieskolor dragit ner på moderna språk, främst steg 4 och 5, vilket är motsägelsefullt. Hur ska skolledning och lärare veta vad som krävs ute i näringslivet när språkutbildningarna är korta, fortbildning saknas och de själva kanske enbart har stått i ett klassrum och inte varit i kontakt med näringslivet? Och hur ska elever förstå vikten av att lära sig ett språk när de inte får information från näringslivet, eller handelskammare. Och när språken på högre nivåer inte finns tillgängliga på gymnasieutbildningar inom teknik, ekonomi och naturvetenskap?

Utifrån bland annat dessa synpunkter diskuterar jag i den här artikeln situationen för moderna språk i den svenska skolan och föreslår åtgärder för att förändra den till det bättre.

Utmaningar i språkundervisningen

En utmaning som språklärare står inför är vad

som bör läras ut för att öka elevers intresse för moderna språk, för att de så småningom ska bli konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden.

För att locka elever erbjuds ofta lustfyllda lektioner. Sådana lektioner kan bestå av diverse teman som provsmakning av mat, spel och lekar m.m. Lärare har dessutom tilldelats priser för de insatser de gjort för att fler elever ska läsa moderna språk. Men frågan jag ställer mig är den här: Väljer dessa elever moderna språk för språkets skull eller för lustfyllda aktiviteter? Med de få undervisningstimmar som språkutbildningar på universiteten erbjuder och med bristen på fortbildning för lärare är det inte heller konstigt att lärare inte gör kopplingen mellan språk och näringsliv.

Eleverna måste också få information om *varför* andra språk än engelska är viktiga. Det är först om och när elever kommer i kontakt med näringslivet och får information och kunskap om att den interkulturella relationen är viktig för att kunna göra sig förstådd, för att relationen ska bli den rätta och för att framtida avtal och handel mellan parter ska bli av, eller vara i längden, som de förstår vikten av att lära sig språk.

Utifrån den erfarenhet jag fått efter att ha bott och arbetat i Frankrike i närmare tjugo år, och efter att dels ha arbetat på och med multinationella företag, dels ha arbetat som lärare i både franska och tyska under senare år, vill jag här ge några förslag på förändringar av undervisningen i moderna språk. Detta för att våra elever ska bli bättre rustade att möta framtida arbetsgivares krav på kunskaper i just moderna språk.

Företag och förväntningar

Det som behövs, förutom språket, är interkulturell kunskap. I södra Europa förväntar sig inte bara företag utan även myndigheter att informationen, frågan eller budskapet är tydligt formulerad. Det är därför viktigt att förstå ny-

ansskillnader och kunna använda idiomatiska uttryck i ett språk. Inte minst är det viktigt att förstå den hierarkiska strukturen i franska och tyska företag som skiljer sig från svenska företag.

Att inte förstå och att inte kunna göra sig förstådd på ett språk kan leda till problem. För att nå den konkurrenskraftiga nivån i fråga om språkbehärskning krävs det att kommunikationen i både tal och skrift är klar och tydlig, framför allt i fransktalande länder som Frankrike, Belgien och Schweiz men även i tysktalande länder som Tyskland, Österrike och Schweiz. Ett otydligt meddelande kan leda till att personen i andra ändan avbryter samtalet eller att det svenska företaget inte får det svar som förväntas.

Naturligtvis är också kulturorientering en viktig del för att förstå nyansskillnader i budskap. Kultur innebär inte bara traditioner som seder och bruk, utan också sociala relationer i samhället och på företag där hierarkin ofta är en annan än den i Sverige. Och det gäller inte bara att nitilltalet skiljer sig från du-tilltalet.

Möten mellan företagets ledning och personal skiljer sig också mellan ovanstående länder och Sverige. Vi är mer vana vid att alla ska få komma till tals. Svenskar ska fundera och besluten fattas kanske inte just under ett och samma möte, till skillnad från fransmän och tyskar som gärna vill komma fram till ett beslut under ett och samma möte. På grund av den hierarki som finns inom franska och tyska företag kan inte heller vem som helst ta till orda utan att det får negativa konsekvenser och en negativ reaktion från chefen. Fransmän och tyskar är mer rakt på sak och bestämda i sina uttalanden, vilket ibland kan få svenskar att känna sig obekväma och osäkra.

I telefonsamtal och i den digitala världen är korrespondens och kontakter mellan företag/myndigheter i Sverige och deras motsvarigheter

i andra europeiska länder inte längre lika högtravande. Detta innebär dock inte att en assistent eller administratör i Sverige kan vända sig till en chef eller economichef i Frankrike eller i Tyskland. Fransmän och tyskar förväntar sig en chef-till-chef-kontakt. Dessa krav har också en positiv sida. Den som känner den interkulturella koden, ett språk med tillhörande kultur, seder och bruk, får också självförtroende, trygghet och, framför allt, förståelse för vikten av språk.

Två viktiga faktorer för människors möjligheter att uppfylla sådana krav finns i skolan. Det handlar om de val som elever gör och de val som lärare gör. Dessa teman uppmärksammas i de två närmast följande avsnitten.

Elevers val – och arbetslivets krav

I grundskolan väljer en del elever extra engelska i stället för ett modernt språk, eftersom de anser, eller har hört, att det är svårt att lära sig ett nytt språk. Andra väljer ett modernt språk för att få meritpoäng, vilket även förekommer i gymnasieskolan. Men det finns även elever som väljer ett modernt språk, eftersom de vill lära sig språk.

Om elever fick information och kunskap, genom kontakt med företag eller handelskammare, skulle säkert fler välja att läsa ett språk. Om elever dessutom fick använda språket kopplat till sin utbildning, skulle säkert fler också välja språk. Bäst vore nog om elever fick välja ytterligare ett modernt språk i gymnasieskolan. Skulle de dessutom få kontakter med andra elever i länder där målspråket talas, skulle även det vara en fördel för att underhålla språket.

Lärares val – och arbetslivets krav

Ett problem som jag ofta stött på är att lärare anser att grammatik inte är en viktig del av språkinläring eller att grammatiken utgör en separat del av språkundervisningen. Ett annat problem är att elever får läsa in två eller tre kapitel i läroboken, för att därefter skriva färdiga

prov ur lärarhandledningen på just dessa kapitel. Därefter fortsätter eleverna med ytterligare två till tre kapitel för att skriva nästa prov osv. Dessa prov och övningar kan användas i undervisningen, men problemet är att det eleverna lärde sig i början av terminen eller föregående år lätt glöms bort. Inför nationella prov skapas en stress, eftersom allt ska repeteras under kort tid. Detta gäller inte bara den skriftliga delen utan även andra delar, men framför allt den muntliga förmågan, som tyvärr ofta saknas. I stället bör ord, uttryck och grammatikmoment från varje område byggas på och repeteras under året och nästkommande år för att eleverna ska få en utökad kunskap och variation inom språket.

Elever måste förstå *varför* de studerar språk och vikten av att lära sig språk. När eleverna har denna förståelse för språket och när de ser hur de, redan efter ett år, kan kommunicera inom samtliga områden som studerats finner de stolthet och glädje i att vilja fortsätta studera på nästa nivå och kanske även på universitet/högskola. En utökad kunskap får elever också genom att vara i kontakt med elever och ungdomar i det land där målspråket talas, t.ex. genom Erasmus.

I språkundervisningen ingår inte bara språket utan även språkområdets kulturella traditioner och realia. Men för att elever ska få en inblick i och förstå vikten av att läsa ett modernt språk kan de även få en inblick i traditioner genom att representanter för t.ex. handelskammaren kommer på besök och berättar om hur arbetslivet ser ut och vad som förväntas av den som är anställd och har kontakter med ett fransk- eller tysktalande land. Elever får då också en inblick i hur länder skiljer sig åt, dvs. interkulturell kunskap. En viktig del av kulturen är även litteraturen, som är temat för nästa avsnitt.

Kultur och litteratur är viktigt!

Till kulturen hör inte bara traditioner, som hur man firar jul i respektive land, utan också

litteratur, både modern och klassisk litteratur. Franska elever läser klassiker redan i de lägre årskurserna. Inför den franska studentexamen (Métropole) år 2018 ingick t.ex. romanen *Les Faux-monnayeurs* (Falskmyntarna) av André Gide och år 2019 Victor Hugos drama *Hernani* (*Hernani*).

På Regeringskansliets hemsida skriver Eva Kumlin i ett blogginlägg för Kulturdepartementet (26/5/2019) om läsvanorna i Frankrike. Ett exempel är hämtat från Paris tunnelbana:

Många klassiker skyntar bland boktitlarna jag snappar upp. Jag märker det också på våra franska barnbarns läsuppgifter i skolan. Athéna, 13, läser just Victor Hugo (*Les misérables*), Emile Zola (*L'assomoir*), Maupassant (*Bel Ami*) och Alexandre Dumas (*Les trois mousquetaires*), medan Raphaël, 17, förbereder sig för sin franska student, *baccalauréat*, med Voltaire (*Candide*), Stendahl (*La chartreuse de Parme*), Albert Camus (*La peste*), fabler av Jean de La Fontaine och dikter av Guillaume Apollinaire. Man kan undra hur de förbereder eleverna för tjugoförsta århundradet, men det är hursomhelst imponerande.

Man kan också undra vilka svenska klassiker som barn och ungdomar i Sverige stiftar bekantskap med!

Ett annat förslag är att utöka möjligheterna att läsa moderna språk, framför allt franska och tyska, på teknik- och ekonomiprogrammet. Det är viktigt att tala om för eleverna att efterfrågan på språkkunskaper i kombination med kunskaper i ekonomi och teknik efterfrågas. Vad som också är viktigt är att eleverna får lära sig de kulturella och interkulturella koderna och vad företag förväntar sig, inte bara här i Sverige utan även i andra länder. Moderna språk, men även språk generellt sett, bör svara mot företagets behov. Det är framför allt här som kontakt med näringslivet bör främjas.

Summering

Sammanfattningsvis behöver svenska företag ha personal med kunskaper i språk, kunskaper om koder och kultur samt interkulturella kunskaper. Men så länge språkutbildningarna inte är tillräckliga, och studiet av grammatik har minskat, blir resultatet ofta att språklärarna försöker anordna lustfyllda lektioner med diverse teman och aktiviteter.

Skolor erbjuder språk, men språken bör integreras i utbildningar som t.ex. teknik, ekonomi och även naturvetenskapliga ämnen. När elever förstärker vikten av att lära sig språk, och när elever dessutom kommer i kontakt med näringsliv och handelskammare, förstärker de vikten av att inte bara behärska språket i sig utan även kulturen och realia. Kanske blir efterfrågan på moderna språk i skolan större med denna insikt än med lärares försök att skapa lustfyllda lektioner med lekar.

Källor

Harling, B. & Milbrink, B. (2019). ”Time to Act – the Importance of Learning German and French as a Foreign Language in Sweden”. *Lingua* 4: 12-15.

Kumlin, E. (26/5/2019). *Imponerande läsvanor i Frankrike, nu gör vi en offensiv för svensk skönlitteratur*. Blogginlägg: <https://blogg.kulturdep.se/kulturradsbloggen/imponerande-lasvanor-i-frankrike-nu-gor-vi-en-offensiv-for-svensk-skonlitteratur/> [2020-02-15].

JACQUELINE KELLGREN

är legitimerad gymnasie-
lärare i franska och svenska
och arbetar för närvarande i
gymnasieskolan i Kungsbacka
kommun. Hon har många års erfarenhet av
arbete inom områden som ekonomi och
finans, både i Frankrike och i Sverige.